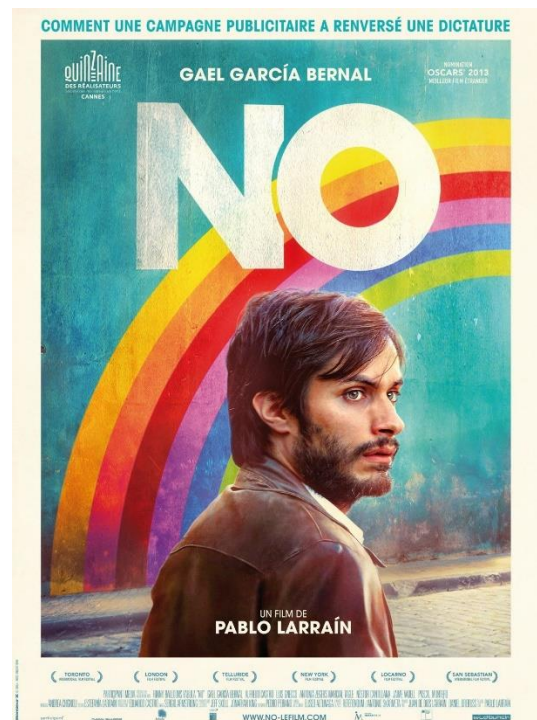

NO

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI

El film de Pablo Larraín s'emmarca en els darrers moments de la dictadura del general xilè Augusto Pinochet que, l'any 1988, va cedir davant les pressions internacionals que qüestionaven la legitimitat del seu govern, i convocà un referèndum amb l'objectiu de buscar l'aval de la ciutadania per perpetuar-se en el poder. Pinochet creia tenir un avantatge indiscutible sobre la base de tres factors: La bona marxa de l'economia xilena; el clima de seguretat que aparentava el seu règim; i la hipotètica por de l'electorat cap a l'esquerra radical.

La primera reacció de l'oposició xilena fou la de rebutjar la convocatòria i apostar per l'abstenció, però més tard bona part dels adversaris del general Pinochet s'organitzaren en una gran plataforma, la *Concertación*, que entenia que tot i que fossin petites, hi havia possibilitats d'aconseguir la victòria i poder desbancar el

dictador que l'11 de setembre de 1973 havia promogut un sanguinari cop d'estat contra el legítim govern del president Allende.

El govern va garantir 15 minuts diaris de franja televisiva, en horari nocturn, per fer campanya a uns i altres. En aquest temps les dues opcions van presentar els seus plantejaments. Pràcticament fou l'únic espai amb que van comptar els contraris al règim per fer-se sentir. Davant de circumstàncies tan adverses, l'oposició va decidir buscar l'assessoria de publicitaris experts. És així com entra en escena René Saavedra (Gael García Bernal). Un polític democristià, José Tomás Urrutia (Luis Gnecco) tractarà de persuadir-lo perquè dirigeixi la campanya del *NO*. Urrutia fins i tot invocà el record del pare de Saavedra, amic personal seu, que havia viscut exiliat a Mèxic amb la seva família. Des que Saavedra havia tornat a Xile, treballava com a publicitari a les ordres de Luis *Lucho* Guzmán (Alfredo Castro), en una prestigiosa agència de publicitat. *Lucho*, home conservador favorable al règim, tindrà por que la genialitat de René fes augmentar les possibilitats de victòria del *NO* i tractarà de fer-li veure que arriscava innecessàriament l'estabilitat i el benestar econòmic en què vivia al no comprometre's en política. Però el jove publicitari decideix acceptar el repte del *NO*, mentre que el seu cap assumeix la direcció de la campanya del *SI*.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol original: *No*

Direcció: Pablo Larraín

Guió: Pedro Peirano basat en l'obra d'Antonio Skármeta

Producció: Eduardo Castro

Nacionalitat: Xile

Any: 2012

Durada: 118 minuts

Música: Carlos Cabezas

Muntatge: Andrea Chignoli

Fotografia: Sergio Armstrong

Intèrprets: Gael García Bernal (René Saavedra); Alfredo Castro (Lucho Guzmán); Luis Gnecco (José Tomás Urrutia); Néstor Cantillana (Fernando); Antonia Zegers (Verónica Carvajal); Marcial Tagle (Alberto Arancibia); Pascal Montero (Simón Saavedra); Jaime Vadell (Ministre Fernández); Elsa Poblete (Carmen).

PANTALLA D'ACTIVITATS

1. Escriviu la sinopsi de la pel·lícula.
2. Analitzeu els principals personatges a través d'aquest quadre:

	René	Lucho	Urrutia	Verónica	Carmen
Personalitat					
Evolució					
Aquest personatge em recorda a...					

3. Socialment i política com es distribueixen els partidaris del *Sí* i els partidaris del *No*?
4. El publicitari que presenta la campanya del *Sí*, diu davant del ministre i els seus assessors que cal que el dictador Pinochet aparegui sense uniforme militar als espots de campanya. Per què?
5. El mateix publicitari diu que s'ha de llençar el missatge de que *socialisme* és igual a misèria. I que amb el model de societat que defensen els partidaris del *Sí* qualsevol pot ser ric, i afegeix: *Ojo, pero no todos*. Com valoreu aquestes afirmacions?
6. Què ens vol transmetre la seqüència on veiem pallisses en una comissaria on entra en René Saavedra?
7. En el primer spot del bloc del *Sí* observem com apareix Pinochet repartint petons entre els nens. Què ens pot recordar aquestes imatges?
8. En les primeres reunions de campanya del bloc del *No* hi ha serioses discrepàncies. Fins i tot hi ha qui abandona la trobada molt enutjat. En què consisteixen aquestes diferències? Enteneu els motius dels que s'enfaden per la manera com es planteja l'spot del *No*?
9. El publicitari René Saavedra proposa un spot per la campanya del *No* semblant als anuncis de Coca-Cola, com es diu a la pel·lícula. Argumenta que *estamos utilizando un lenguaje publicitario que es universal, familiar, atractivo, optimista, però armando un concepto político destrás*. Amb aquest plantejament a qui pretén arribar en René?
10. Per què l'amo de l'agència vol convèncer a en Saavedra que no intervingui en la campanya del *No*?
11. Qui fa les pintades a la casa i al cotxe de René?
12. Com és que els del *Sí* coneixen l'spot diari dels de *No* abans que se emeti per televisió? Què denota aquest fet?
13. Quan en René Saavedra veu un dels darrers espots del bloc del *Sí*, concretament aquell on hi apareix una màquina piconadora, somriu. Per què creieu que ho fa?
14. Els cantants, els músics, els artistes col·laboren en la campanya del *No*. Què ens explica aquest fet?
15. Com interpreteu que l'amo de l'agència no acomiadi René?

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1. Al principi del film la informació que situa l'acció se'ns presenta a través d'un cartell en paper. Al final passa el mateix amb determinats títols de crèdit. Per què creieu que el director va decidir-se per aquesta fórmula?
2. La pel·lícula *No* en determinats moments s'assembla més a un documental que no pas a un film de ficció. En quins moments ho podem veure?
3. Creieu que és ètic fer servir la mateixa metodologia publicitària per a productes comercials que per defensar la democràcia de la dictadura?
4. En un moment determinat, en René Saavedra diu que vol un jingle. Què és un jingle? On es fa servir habitualment?
5. En el minut 76 i també després de la seqüència de la provocació de la policia en el míting final dels partidaris del *No*, observem uns llargs *tràvelings* on apareixen en René i el seu fill Simón. Però què és un *tràveling*? Com creieu que es devien filmar aquests dos que hem esmentat?

Consulteu aquest blog si teniu algun dubte:
<http://llenguatgecinematografic.wordpress.com/>

TRÀVELING DE LECTURES

ELS ANYS MÉS FOSCOS DE XILE

Les força de les manifestacions de les darreres setmanes han sorprès a tots els xilens. El país no vivia unes protestes semblants des del final de la dictadura fa gairebé 30 anys.

Entre 1973 i 1990, Xile va viure una dictadura coneguda com el Règim Militar. El líder d'aquesta dictadura fou Augusto Pinochet, comandant en cap de l'exèrcit xilè que va perpetrar un cop d'estat per enderrocar el president Salvador Allende. Allende havia guanyat les eleccions de 1970 amb una coalició de partits d'esquerra que promovien un sistema polític i econòmic que combinava idees socialistes i comunistes. El nou govern va promoure la nacionalització d'empreses privades que gestionaven serveis bàsics com l'aigua o la llum, per exemple. No obstant, una part de la societat no veia amb bons ulls les polítiques socialistes d'Allende, com els empresaris, les classes adinerades o els militars. Consideraven que la seva influència comunista era un perill.

En aquella època, el govern dels Estats Units competia amb la Unió Soviètica per imposar el seu sistema polític. Per això, l'Agència Central d'Intel·ligència (CIA) dels Estats Units va finançar el cop d'estat contra Allende.

El dia 11 de setembre de 1973, els militars s'alçaren i entraren al Palau de la Moneda, seu del govern democràtic. Allende se suïcidà en el seu despatx quan els militars entraven al palau.

Una de les primeres accions del nou govern fou crear la *Dirección de Inteligencia Nacional (DINA)*, organisme encarregat de perseguir i reprimir qualsevol tipus d'oposició a la Junta Militar que dirigia el país. La *DINA* podia detenir a qualsevol persona sospitosa de conspirar contra Pinochet, però també a intel·lectuals i polítics d'esquerra, estudiants o sindicalistes. Feien servir mètodes com el segrest, la tortura i l'assassinat per atemorir la població.

Segons les darreres dades de l'Institut Nacional de Drets Humans (INDH) de Xile, hi va haver més de 3000 morts i desapareguts entre 1973 i 1990. Les víctimes de la dictadura van superar les 40000 persones.

Durant el règim militar de Pinochet es van prohibir els partits polítics i els sindicats de treballadors. S'aplicava la censura sobre els mitjans de comunicació i es van limitar els drets i llibertats, com la llibertat d'expressió i manifestació.

Pinochet va adoptar un model econòmic neoliberal, similar al sistema dels Estats Units, que va permetre que gran empreses s'enriquessin a costa de privatitzar serveis bàsics. La desigualtat social provocada per aquest model persisteix i és el principal motiu de les protestes d'avui en dia.

Malgrat que els partits i moviments d'esquerra eren il·legals, l'oposició al règim es va començar a organitzar en secret durant la dècada de 1980. Es convocaren les primeres protestes i manifestacions, s'organitzaren jornades de vaga general i fins i tot es van sabotejar instal·lacions energètiques.

El 7 de setembre de 1986, Pinochet va sobreviure a un atemptat del FPMR, una organització político-militar que recorria a la lluita armada i al segrest de persones afins als règim, per acabar amb la dictadura.

La pressió popular cada cop era més gran perquè el govern iniciés una transició democràtica. El 1988 es va realitzar un plebiscit per decidir sobre la continuïtat d'Augusto Pinochet com a president de la República: va guanyar el *No* al dictador i al cap d'un any es van convocar les primeres eleccions democràtiques.

Amb la democràcia, el 1990 es va crear una Comissió Nacional de Veritat i Reconciliació per investigar els crims i violacions de drets humans comesos durant els anys de la dictadura. No obstant, durant els primer anys del règim militar s'havia aprovat una llei d'amnistia que permetia indultar el militars de qualsevol crim.

El 1998. Pinochet fou designat senador vitalici enmig de les protestes de bona part de la societat xilena. Aquest mateix any va viatjar a Londres per operar-se i fou detingut per delictes de genocidi, tortura i desaparició de persones a petició del jutge Baltasar Garzón, que demanà la seva extradició perquè fos jutjat a Espanya, ja que algunes de les víctimes eren espanyoles. Finalment, al·legant problemes de salut, Pinochet fou alliberat i tornà a Xile el 2000. Després d'anys

de batalles legals, el seu cas va acabar sent desestimat. Va morir el 2006 i mai va ser jutjat pels seus crims.

La Vanguardia. Junior Report. 12-11-2019. Traducció de Cinescola.

Activitats

1. És comprensible que els Estats Units estiguessin darrera del cop d'estat de Pinochet? En les darreres dècades, han tingut altres actuacions semblants?
2. Realitzeu un informe sobre les característiques del neoliberalisme econòmic.
3. De quin forma participa el dictador Pinochet en la campanya del Sí, d'acord amb el film de Pablo Larraín?
4. Discutiu sobre el fet que un jutge espanyol volgués processar Pinochet i que en canvi mai s'hagin jutjat els crims de la dictadura de Franco.

PARLA EL DIRECTOR

Como realizador, uno busca historias originales, interesantes en las que poder desarrollarse con honestidad y libertad. Todo el mundo sabe cómo Pinochet llegó al poder, pero poca gente sabe cómo salió del poder. Además, todos sabemos que normalmente, los dictadores no abandonan el poder mediante procesos democráticos. La película mezcla la lógica de la publicidad con la comunicación política, tiene muchos elementos subversivos, filosofía, películas interesantes, preguntas peligrosas... Es la historia de la épica de un país que finalmente logró cambiar el destino de nuestra sociedad. Es nuestro punto de vista subjetivo que establece muchas preguntas de carácter social e ideológicas que tienen que ver con los medios.

Al tiempo, es una historia que si bien pasó en Chile hace 25 años, termina siendo contemporánea ya que muchas de las realidades de distintos países, la gente ve reflejada su propia realidad en la película y eso es fascinante.

Quise contar con Gael desde el principio, es un privilegio, es un tremendo actor. Personalmente, me gusta trabajar con actores misteriosos, con potencia, capaces de ponerse una película sobre los hombros, de guiar el relato. Ha sido un aprendizaje.

La película está filmada en el mismo formato en que se realizó el archivo, con una cámara tubo de los años 80, la primera forma que hubo de hacer vídeo para crear una ilusión en el espectador y que no pudiese diferenciar entre las imágenes de archivo y la película. Así, el documental se convierte en ficción y la ficción en documental. Es la magia de cine. A parte, es una pequeña protesta en

contra de la hegemonía de HD que hace que todas las imágenes se vean igual, perdiendo identidad. Hoy día, en esta obsesión por la resolución hemos llegado a homologar nuestro imaginario y eso me parece particularmente peligroso.

La campaña del NO fue un elemento catalizador de muchos años de manifestaciones en contra y acciones políticas que crearon una oposición muy inteligente y muy fuerte en contra de Pinochet. El NO fue el último empujón que ayudó a que mucha gente terminase de vencer el miedo y acudiese a votar en contra. En mi país, las reacciones han sido impresionantemente diversas en relación a la película, hemos tenido comentarios muy positivos y muy negativos, pasando por todo el espectro intermedio, lo que es sano e interesante. Significa que la película no crea indiferencia.

Finalmente, la película no es condescendiente ni con un sector ni con el otro. En Chile, todo el mundo tiene una opinión al respecto, a veces la película no legitima lo que ellos recuerdan. Nosotros le hemos dado la perspectiva filosófica de cómo la publicidad influye en la política. Hay una suerte de mapa de lo que vino a pasar en Chile después, pues si bien el NO ganó aquel día, también hubo algo del SÍ, que ganó, que fue el negociar con Pinochet, pues Pinochet jamás fue juzgado y murió libre y millonario. De hecho, la gran mayoría de los responsables de las violaciones de los derechos humanos en Chile, de las torturas, de los asesinatos sistemáticos... son personas que caminan libremente. Además, coexistimos con una Constitución muy poco democrática, que fue la que publicó Pinochet con un sistema binominal que favorece a la derecha.

Para la derecha, la película muestra una campaña totalmente absurda y un Pinochet incapaz de expresarse por sí mismo. Y por otro lado, la izquierda quiere legitimar su participación en esto y acusan a la película de no hacerlo. Yo me pregunto que si la historia misma no es capaz de legitimar algo, cómo va a hacerlo una película. Así, la película no se enmarca en ningún sector, lo que para mí es estupendo ya que el arte no tiene ese rol, sino que simplemente invita a la reflexión.

Por todo ello, era necesario documentarse muy bien, hemos realizado una investigación de dos años en la que entrevistamos a muchísima gente, a quienes realizaron la campaña. Revisamos textos de analistas, históricos... para reflexionar sobre el tema y darlo a conocer desde el punto de vista de los publicistas, en lugar de hacerlo desde el punto de vista de los fascistas o de las víctimas. Con toda esa montaña de información, nuestro guionista tuvo la lucidez de crear este relato. Al mismo tiempo, Andrea Chignoli, nuestra montajista, tuvo la enorme labor de organizar este montaje.

Creo que es esencial recordar la historia y el pasado de los países. La memoria es la que nos ayuda a comprender el presente. Sin un ejercicio de memoria sólo se piensa en la inmediatez y el pensar que la humanidad somos lo que somos en este momento, me parece muy peligroso. Es necesario ir hacia atrás para comprender lo que somos hoy en día.

Sí el pueblo de Chile volviese a las urnas, creo que el porcentaje del Sí, sería mucho menos al 45%. En Chile ya no queremos a alguien que gobierne como un iluminado capaz de gobernar sin la voluntad del pueblo, capaz de administrar quien vive y quien no o el tamaño de su billetera a costa del Estado. Me parece que nuestras sociedades aprenden y que este tipo de películas reflexionan en torno a eso.

Los participantes de la campaña del NO, invitaban a vencer el miedo. Los primeros que tuvieron que vencerlo fueron ellos mismos, para poder hacer este trabajo y sacarlo adelante. Por eso este trabajo es interesante, habla de aquellos que sufrieron el destierro, que podían tener más rabia y que logran derrotar el miedo y entienden que el camino correcto es el de la lógica y el de la alegría.

<https://www.womanword.com/2013/03/11/pablo-larrain/>

Adaptació de Cinescola

Activitats

1. El director Pablo Larraín, diu al començament del text que habitualment els dictadors no abandonen el poder mitjançant processos democràtics. De quina manera acostumen a deixar el poder?
2. Heu notat que el film va ser filmat amb una càmera de vídeo propi dels anys 80 del segle passat? Què us ha semblat? Aportar algun element d'interès a la pel·lícula?
3. Per què creieu que alguns partidaris del *No* van mostrar-se disconformes amb la pel·lícula?
4. Quins deuen ser les raons de les persones que no volen mirar cap enrere i conèixer el passat? Què en penseu vosaltres?

CONTRACAMP: ASPECTES DIDÀCTICS PER AL PROFESSORAT

Elements de debat i relacions que es poden establir

- Origen, causes i conseqüències dels règims dictatorials.
- La incidència de les tècniques publicitàries en els comportaments polítics de la ciutadania.
- La lluita contra les dictadures.
- La integritat i la dignitat contra el feixisme.
- La memòria històrica.
- Les dictadures llatinoamericanes.
- Funcionament dels règims totalitaris.
- Reflexió sobre situacions del present que atempten contra els drets humans.
- El cinema com a element de coneixement històric.

Objectius formatius

- Iniciar-se en el coneixement de la història recent de Llatinoamèrica.
- Observar una versió cinematogràfica d'un procés de transició d'una dictadura a una democràcia.
- Analitzar les característiques de les dictadures.
- Entendre els mecanismes de la publicitat que determinen opinions i comportaments de les persones.
- Fer servir el cinema per analitzar la societat.
- Conèixer diferents recursos expressius del cinema.
- Poder identificar situacions del present contràries als drets humans.
- Reflexionar sobre la memòria històrica.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge audiovisual de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques polítiques plantejades en el film
- Identificar els temes i subtemes de la pel·lícula.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.